

چشم انداز تحولات جامعه شهری ایران

حسین ایمانی جاجرمی

۸ دی ۱۴۰۳

تهران

مرکز پژوهش های توسعه و آینده نگری

مرور پیشینه

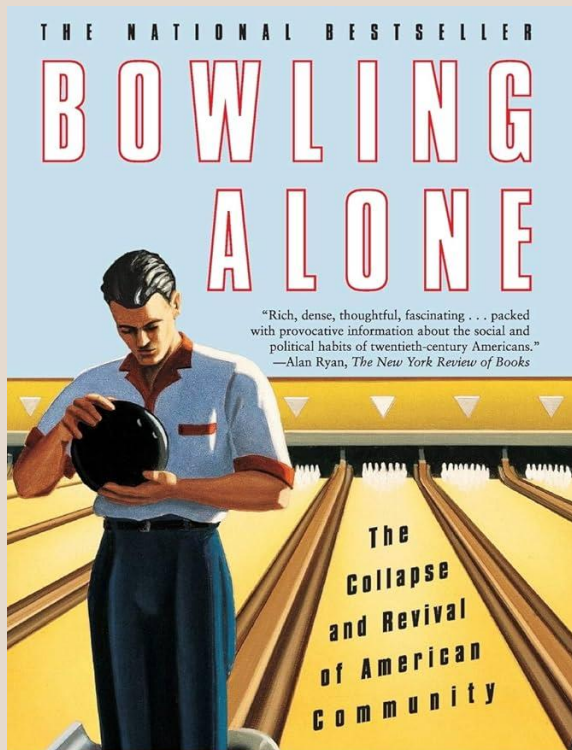
- «نزدیک ترین راه به آینده، تعمق به گذشته است»
- امه سزر

زوال اجتماع

MAKING
DEMOCRACY
WORK

Civic Traditions
in Modern Italy

ROBERT D. PUTNAM

Robert D. Putnam

'The poet laureate
of civil society'
The New York Times

Robert D.
Putnam

with Shaylyn
Romney Garrett

THE
UPSWING

How we
came
together
a century
ago and
how we
can do
it again

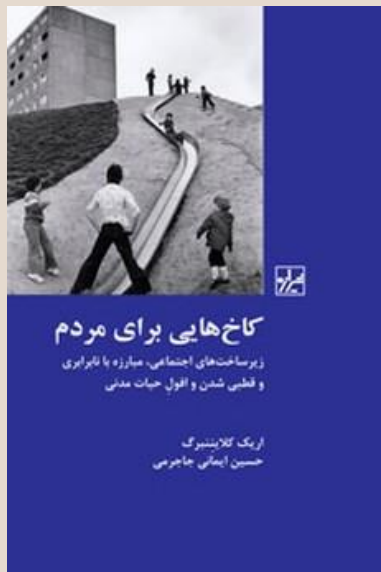
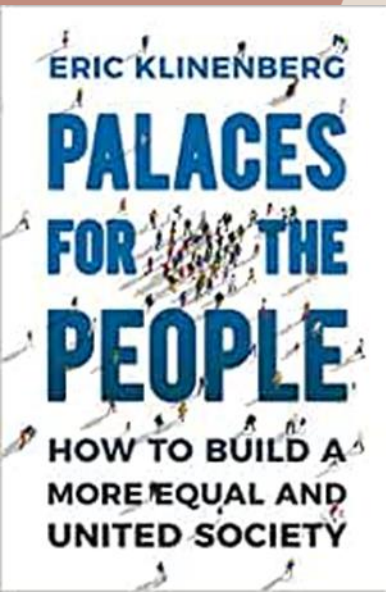
کتاب دمکراسی و سنت های مدنی در
۱۹۹۳

کتاب بولینگ نفره در ۲۰۰۰ و
برانگیختن بحث های اجتماعی و
سیاسی در خصوص سرمایه اجتماعی
زوال جامعه محلی و فرهنگ مدنی در
آمریکا

کتاب بهبود در ۲۰۲۰

زوال زیرساخت های اجتماعی

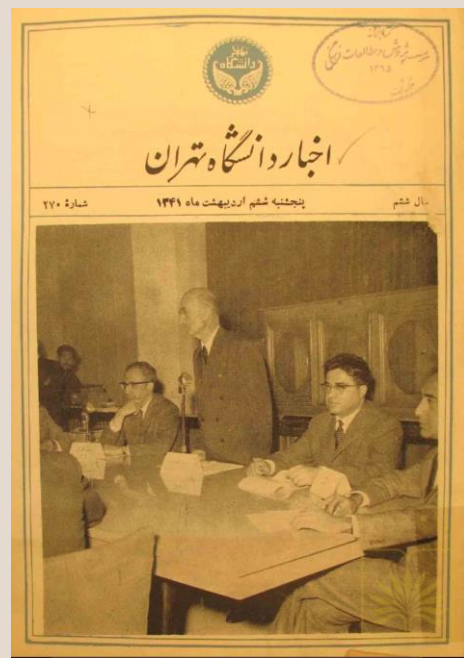
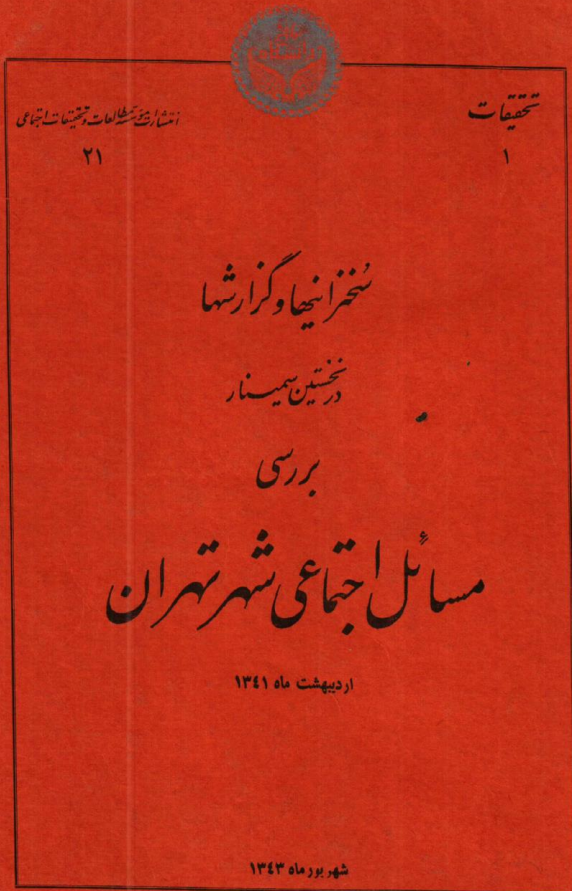
- افزایش شکاف های طبقاتی-فضایی،
- تشدید نابرابری و قطبی شدن شهرها
- زوال زیرساخت های اجتماعی

مهمترین تحلیل‌ها-پیش از ۱۳۵۷

سمینار بررسی مسائل اجتماعی شهر تهران ۱۳۴۱

- برنامه ریزی شهری و مسائل یک کلان شهر
- سازمان های خدمات عمومی تهران
- مسکن
- ناهنجاری های اجتماعی تهران
- مسائل شهرداری تهران
- توسعه شهری و منطقه ای

طرح مطالعه آینده ۲۰ ساله ایران ۱۳۴۴

- ایده انجام تحقیق مشابه فرانسه با عنوان «افق ۱۹۸۵» برای آگاهی از تحولات ۲۰ ساله آینده
- ماموریت به موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی با تخصیص اعتبار لازم از سوی سازمان برنامه
- دعوت از ژروم مونو، دبیر گروه افق ۱۹۸۵ از برنامه ریزان معروف فرانسه
- تشکیل کمیسیون از شخصیت های علمی و اجتماعی و برگزاری بیش از دویست جلسه
- شناخت وضع موجود در حوزه هایی محسوس آسان اما ضعف کار در مسائل کیفی
- تهیه ترازنامه اقتصادی-اجتماعی کشور و تسلیم آن به دولت
- شکست در آینده نگری

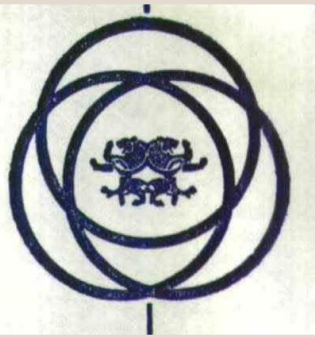
گروه بررسی مسائل ایران
در پرتو انقلاب شاه و ملت

گروه بررسی مسائل ایران

- INTELLIGENTSIA حکومتی
- هدف: مطالعه وضعیت کشور و ارائه گزارش به شاه
- ناتوانی گروه در تحلیل عمیق شرایط کشور و نقدهای موثر سیاسی-اقتصادی

طرح آینده نگری
راديو تلويزيون ملي ايران

طرح آینده نگری راديو تلويزيون ملي ايران ۱۳۵۳

- بررسی وضع کنونی با تجزیه و تحلیل آمار و اسناد موجود
- روش سروش: مصاحبه ۳ مرحله ای با برجسته ترین صاحب نظران سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و آموزشی کشور برای نظرآزمائی، مرحله اول مصاحبه حضوری، مرحله دوم پرسشنامه کتبی، مرحله سوم اعلام نتایج ۲ مرحله نخستین و درخواست تایید، تعدیل و یا تجدید نظرات مقدماتی
- گردآوری داده در «سطح نخبگان یا سرآمدان»، «سطح مدیران» و «سطح عموم مردم»
- نظرسنجی همگانی و نظرآزمایی نخبگانی، ۱۳۵۳
- برگزاری همایش «طرح آینده نگری»، ۱۳۵۴ در دو سطح ملی (شیراز) و بین المللی (مشهد)
- تاسیس «پژوهشکده علوم ارتباطی و توسعه ایران»، ۱۳۵۵
- هدف: پژوهش درباره نقش ارتباطات در توسعه ملی ایران
- انتشارات پژوهشکده: کتاب، مجله نامه پژوهشکده و تک نگاری

نظرسنجی ۱۳۵۳

- نظرسنجی م. تهرانیان و ع. اسدی از مردم ایران و مصاحبه با گروه‌های مختلف نخبگان در ۱۳۵۳
- جامعه ایران دهه ۱۳۵۰ چقدر توان تحمل تغییرات وسیع ناشی از نوسازی اقتصادی و اجتماعی را داشت؟
- ایرانیان تحت چنان شرایطی چگونه زندگی می‌کرده، جهان خود را چگونه می‌دید، و شرایط اجتماعی را چگونه تفسیر می‌کرده‌اند؟
- در بین توده‌ها و نخبگان میل بازگشت به گذشته و به‌ویژه پناه بردن به مذهب، بر اثر شدت تغییرات، در حال رشد بود
- ارزش‌های مدنظر حکومت وقت حتی در بین گروه‌هایی که پایگاه آن محسوب می‌شد، عمومیت نداشت.

صدایی که شنیده نشد

نگرش‌های اجتماعی-فرهنگی
و توسعه‌ی نامتوازن در ایران

گزارشی از یافته‌های طرح «آینده‌نگری»

علی اسدی / مجید تهرانیان

به‌کوشش: عباس عبدی / محسن گودرزی

درس های آینده نگری

- مساله رشد شتابان و نامتوازن، سرعت تغییرات و ناتوانی بخش وسیعی از مردم و نخبگان برای همدلی با محیط تازه و ارزش های پدیدار شده
- مردم نه می توانستند به گذشته بازگردند و نه در آینده جایی امن برای خود می دیدند (اکنون زدگی)
- رشد میل بازگشت به گذشته و ویژه پناه بردن به مذهب بین توده ها و حتی نخبگان
- همنوایی بخش هایی از نخبگان و طبقه متوسط بالیده با رشد اقتصادی و به نظر پایگاه اجتماعی اصلی حکومت با ارزش های مذهبی تا ارزش های جدید و مدرن
- نداشتن عمومیت ارزش های حکومتی در بین گروه پایگاه آن
- ناآمدگی توده ها برای پذیرش تغییرات شتابان و تمایل به بازگشت به خویشتن

صدایی که شنیده نشد

نگرش های اجتماعی-فرهنگی
و توسعه نامتوازن در ایران

گزارشی از یافته های طرح «آینده نگری»

علی اسدی / مجید تهرانیان

به کوشش: عباس عبدی / محسن گودرزی

گزارش تهران ۵۶

- دبیرخانه شورای نظارت بر گسترش شهر تهران
- گزارش اجمالی درباره تهران؛ وضع موجود و پیشنهادات
- مشکلات شهری: مسائلی مانند حاشیه‌نشینی، شکاف جنوب و شمال شهر، افزایش پرشتاب جمعیت و توسعه کالبدی بی‌رویه به عنوان نتیجه سیاست‌های کلان

تهران - ۵۶

سیمای تهران د ریزوهشی فراموش شده

محسن گودرزی | آرش نصرافهانی

گزارش تهران ۵۶ پیش بینی ها

- ۱. تراکم جمعیتی:
 - جمعیت تهران به شدت افزایش خواهد یافت. این افزایش جمعیت بدون برنامه ریزی مناسب می تواند به تراکم بیش از حد در مناطق مختلف شهر منجر شود.
- ۲. آلودگی هوا:
 - وخامت آلودگی هوا در تهران. با توسعه صنعتی و افزایش وسایل نقلیه، آلودگی هوا به یک مشکل جدی تبدیل خواهد شد که نیازمند اقدامات فوری و گسترده است.
- ۳. ترافیک:
 - ترافیک در تهران به دلیل افزایش جمعیت و خودروها به شدت بدتر شود. این مسئله نیاز به توسعه سامانه های حمل و نقل عمومی کارآمد و مدیریت شهری بهتر دارد.
- ۴. مسائل زیرساختی:
 - مشکلات زیرساختی مانند کمبود فضاهای عمومی، مسکن نامناسب و نبود خدمات شهری کافی بدون مداخلات جدی، به یک بحران تبدیل شوند.
- ۵. حاشیه نشینی و نابرابری:
 - افزایش حاشیه نشینی و نابرابری اجتماعی و اقتصادی در تهران که می تواند به تشدید مشکلات امنیتی، اجتماعی و اقتصادی منجر شود.
- ۶. مدیریت شهری:
 - ضرورت تغییر در سیاست های مدیریت شهری، بدون برنامه ریزی دقیق و مشارکتی، تهران با مشکلات فزاینده ای روبرو خواهد شد.

تهران - ۵۶

سیمای تهران در پژوهشی فراموش شده

محسن گودرزی | آرش نصرافهانی

مهمترین تحلیل‌ها-زمان حاضر

توسعه و تضاد

کوشش در جهت تحلیل
انقلاب اسلامی
مسائل اجتماعی ایران

فرهنگ و معنی
انسان و جامعه
دانشگاه شهید بهشتی

دیخ است ایران که ویران شود

پروفیسور فرامرز دیخ پور

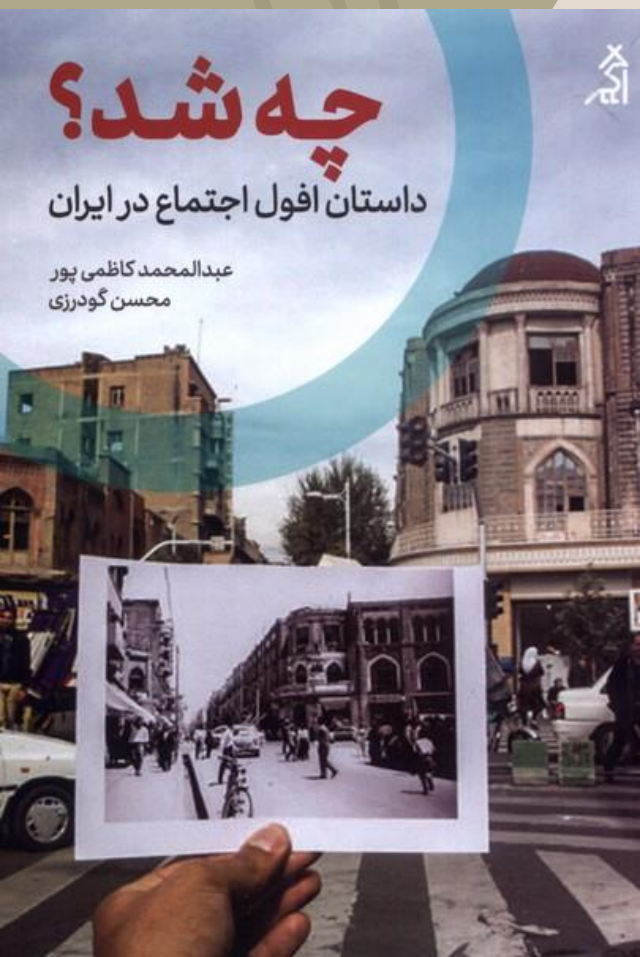

توسعه و تضاد

- بررسی تشدید نابرابری‌های اجتماعی در ایران به دنبال فرایندهای توسعه و اثر آن‌ها بر تغییرات ارزشی و ساختاری در جامعه
- تغییر اولویت‌های ارزشی در جامعه ایران پس از انقلاب به ویژه تبدیل شدن ثروت به یکی از اولویت‌های اصلی ارزشی
- تفکیک بین جامعه رسمی (ساختارهای رسمی و نهادهای حکومتی) و جامعه غیررسمی (ساختارهای اجتماعی غیررسمی و شبکه‌های اجتماعی، تحلیل این دو جامعه و تعاملات و تضادهای بین آنها)
- کاهش اعتماد میان افراد جامعه، به ویژه بین شهروندان و نهادهای حکومتی و همچنین درون جامعه غیررسمی که می‌تواند به فروپاشی سرمایه اجتماعی و انسجام اجتماعی منجر شود.
- تضعیف نهادهای اجتماعی مانند خانواده، محله، و انجمن‌های مردمی
- تنوع فرهنگی و تکثرگرایی، اگر بدون یک انسجام فرهنگی مبتنی بر ارزش‌های مشترک باشد، می‌تواند به افول فرهنگی منجر شود

بحران اعتماد در ایران

- بررسی چگونگی و چرایی افول اجتماع در ایران
- علل افول: کاهش اعتماد عمومی، سست شدن بنیان‌های اخلاقی، و سردی روابط اجتماعی
- جامعه به عنوان یک مثلث با سه ضلع سیاست (دولت)، اقتصاد (بازار)، و اجتماع (مردم) تشکیل شده و سیاست دو ضلع دیگر را تضعیف کرده است
- نظارت حداکثری و مداخله گسترده، حکومت به ضعیف شدن ارتباطات اجتماعی و نهادهای مدنی کمک کرده است

مهمترین روندهای شهری ایران

- رشد جمعیت شهری و شهرنشینی شتابان منجر به تمرکز جمعیت در چند شهر بزرگ شده و توسعه شهری نامتعادل را ایجاد کرده است (ASSARI & MAHESH, 2011).
- پراکنش شهری، به سبب رشد جمعیت، سوداگری زمین و سیاست های حمل و نقل، یک نگرانی اصلی است (HOSSEINI & HAJILOU, 2018).
- مناطق کلان شهری در حال تغییر از الگوهای تک مرکزی به چند مرکزی هستند و روندهای تمرکززدایی متمرکز از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۰ مشاهده شده است (BAGHERI & SOLTANI, 2023).
- ابروندهای جهانی بر شهرهای ایران تأثیر می گذارند و به طور بالقوه ارزش های اصلی آنها را تغییر می دهند. ارتباطات مجازی، مصرف گرایی و آپارتمان نشینی (AYASHM, 2020).

تشکیل ابرشهر تهران

- تنوع مدل ها و گونه های شهری (اروپایی، آمریکایی، آسیایی و ...)
- ابرشهر (شهر با جمعیت بیش از ۱۰ میلیون نفر) MEGACITY
- MEGALOPOLIS
- EDGE CITIES
- URBAN CORRIDORS

پیوندهای شهری-روستایی

- از میان رفتن تمایز میان شهر و روستا
- سیالیت مفهوم شهر

مسائل شهری نو

- تنش های بومی-مهاجر
- تنش های قومیتی
- مسائل محیط زیستی و پایداری و تاب آوری
- افزایش شکاف های طبقاتی و قطبی شدن جامعه

زوال زیرساخت های اجتماعی مثال پارک و کتابخانه عظیمی

